

საქართველოს პარლამენტის ადამიანის უფლებათა დაცვისა და
სამოქალაქო ინტეგრაციის კომიტეტის თავმჯდომარე

წამების პრობლემა საქართველოში 2007-2012 წლებში: სოციოლოგიური გამოკითხვის შედეგები

რეზიუმე

სტატიის ავტორმა მოახდინა მოსახლეობის გამოკითხვის ორგანიზება სპეციალურად შემუშავებული კითხვარების საფუძველზე, რათა ემპირიულ დონეზე შეესწავლა საზოგადოებრივი აზრი სახელმწიფოს მხრიდან ძალადობის პრობლემის თაობაზე. ამ მიზნით მომზადდა ორი კითხვარი: **A.**-მოსახლეობის რეპრეზენტატული გამოკითხვა თემაზე „წამება, როგორც ნეგატიური სოციალური პრობლემა და მასთან ბრძოლა“ და **B.**- წამების მსხვერპლი ყოფილი პატიმრების გამოკითხვა.

კვლევამ აჩვენა, რომ:

1. 2012 წლის ოქტომბრამდე თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში პატიმრებზე ძალადობა (მათი წამება) ატარებდა სისტემურ და მასობრივ ხასიათს;
2. პატიმართა უმრავლესობა ძალადობისა/წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის მსხვერპლად იქცა;
3. 2012-2013 წლების საპარლამენტო და საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ მოსახლეობის დამოკიდებულება სამართალდამცავი ორგანოების მიმართ გაუმჯობესდა.

შესავალი

2012 წლის შემოდგომის სკანდალური მოვლენების შემდეგ, რომელიც საქართველოს პენიტენციურ სისტემაში პატიმრების მიმართ წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის სხვა ფორმების გამოყენებას უკავშირდებოდა, ცხადი გახდა, რომ თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში ადმინისტრაციის წარმომადგენლების დანაშაულებრივი საქმიანობა ორგანიზებულ და სისტემურ ხასიათს ატარებდა, რაც საჯაროდ იქნა აღიარებული მაშინდელი ხელისუფლების მიერ სააკაშვილის მეთაურობით და რაც 2012 წლის ოქტომბრის საპარლამენტო არჩევნებზე „ნაციონალური მოძრაობის“ დამარცხების ერთ-ერთ მიზეზად იქცა.

საზოგადოებას ერთობ მტკივნეული და ცალსახად ნეგატიური რეაქცია ჰქონდა პატიმრების უფლებების ფეხქვეშ გათელვაზე, რაც უხეშად არღვევდა ქვეყნის კონსტიტუციასა და ადამიანის ყველა უნივერსალურ უფლებას, რომელიც საერთაშორისო კონვენციებსა თუ შეთანხმებებშია ასახული.[1], [2], [5]

სტატიის ავტორმა მოახდინა მოსახლეობის სოციოლოგიური გამოკითხვის ორგანიზება სპეციალურად შემუშავებული ანკეტის მიხედვით, რათა ემპირიულ დონეზე შეესწავლა საზოგადოებრივი აზრი სახელმწიფოს მხრიდან ძალადობის ფაქტებზე. საქართველოში

ადრეც ჩატარებულა სოციოლოგიური გამოკითხვები, რომლებიც ვიქტიმიზაციის შესახებ საზოგადოებრივი აზრის კვლევას უკავშირდება. [7].

გამოკვლევის მეთოდოლოგია.

ავტორმა მოამზადა ორი კითხვარი (ანკეტა):

1 კითხვარი A. - მოსახლეობის რეპრეზენტატული გამოკითხვა თემაზე „წამება, როგორც ნეგატიური სოციალური პრობლემა და მასთან ბრძოლა“

2. კითხვარი B - წამების მსხვერპლი ყოფილი პატიმრების გამოკითხვა

A კითხვარის გამოყენებით ავტორის მიერ გამოკითხულ იქნა 300 რესპონდენტი. კვლევაში მონაწილეობა მიიღო მდედრობითი სქესის 156-მა და მამრობითი სქესის 144-მა წარმომადგენელმა. გამოიკვეთა 6 ასაკობრივი ჯგუფი (იხ. ცხრილი# 1.)

ცხრილი #1. რესპონდენტების რაოდენობა ასაკის მიხედვით		
1.	16-18 წლის	42
2.	19-24 წლის	49
3.	24-29 წლის	51
4.	30-49 წლის	54
5.	50-64 წლის	54
6.	65 და მეტი წლის	50

წამება, როგორც ნეგატიური სოციალური პრობლემა და მასთან ბრძოლა

რესპონდენტებს დაუსვეს შემდეგი სახის შეკითხვები: ეთანხმებით თუ არა, რომ საქართველოში არ არსებობს წამებისგან დაცვის რეალური გარანტიები. რესპონდენტთა 72%-მა აღნიშნულ შეკითხვას დადებითი პასუხი გასცა, 15%-მა აღნიშნა, რომ ასეთი გარანტიები არსებობს, 13%-ს პასუხის გაცემა გაუჭირდა. ყველაზე პესიმისტურად იყვნენ განწყობილი 24-29 და 30-49 წლის ასაკობრივი ჯგუფების რესპონდენტები, ყველაზე ოპტიმისტურად - 65 და მეტი წლის პირები (იხ. ცხრილი #2).

ცხრილი #2. ეთანხმებით თუ არა, რომ საქართველოში არ არსებობს წამებისგან დაცვის რეალური გარანტიები.		
1.	ვეთანხმები	72%
2.	არ ვეთანხმები	15%
3.	მიჭირს პასუხის გაცემა	13%

შემდეგ შეკითხვაზე (იხ. ცხრილი #3.) - ეთანხმებით თუ არა, რომ 2012 წლის ოქტომბრის არჩევნების შემდეგ სახელმწიფოს მხრიდან წამებისგან დაცვის გარანტიები გაიზარდა,

დადებითი პასუხი გასცა რესპონდენტთა 64-მა პროცენტმა, 12%-ის აზრით, ამგვარი გარანტიები შემცირდა, ხოლო 24-მა პროცენტმა პასუხის გაცემისგან თავი შეიკავა. უფრო ოპტიმისტურად არიან განწყობილი 19-24 და 24-29 წლის ასაკობრივი ჯგუფების რესპონდენტები.

წინა ორ შეკითხვაზე გაცემული პასუხები, ერთი შეხედვით, წინააღმდეგობრივია. ერთი მხრივ, რესპონდენტთა დაახლოებით 2/3 თვლის, რომ ქვეყანაში არ არსებობს წამებისგან დაცვის მკაფიო გარანტიები, მეორე მხრივ კი, გამოკითხულთა 60-ზე მეტი პროცენტის აზრით, 2012 წლის ოქტომბრის არჩევნების შემდეგ აღნიშნული გარანტიები გაიზარდა. უნდა აღინიშნოს, რომ მოყვანილი წინააღმდეგობრიობა მოჩვენებითია, ვინაიდან 1-ლ შემთხვევაში შეფასდა პატიმართა მდგომარეობა მთლიანად 2013 წლის განმავლობაში და მაღალი საერთაშორისო მოთხოვნების შესაბამისად, ხოლო მეორე შემთხვევაში მოხდა 2012 წლის ოქტომბრის არჩევნებამდე პერიოდის შეფასება, როდესაც პატიმრები აბსოლუტურად უუფლებონი იყვნენ. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ახალგაზრდა თაობა უფრო პოზიტიურად აფასებს ახალი ხელისუფლების მიღწევებს, რითაც მას პერსპექტივაზე გათვლილ „ნდობის კრედიტს“ ანიჭებს.

ცხრილი #3. ეთანხმებით თუ არა, რომ 2012 წლის ოქტომბრის არჩევნების შემდეგ სახელმწიფოს მხრიდან წამებისგან დაცვის გარანტიები გაიზარდა		
1.	გაიზარდა	64%
2.	შემცირდა	12%
3.	მიჭირს პასუხის გაცემა	24%

შეკითხვაზე (იხ. ცხრილი #4.), თუ რამდენად ხშირად გამოიყენება წამება 2013 წელს, რესპონდენტთა 12-მა პროცენტმა უპასუხა, რომ - სისტემატურად, 10%-მა ჩათვალა, რომ - ეპიზოდურად, 50%-მა აღნიშნა, რომ წამება საერთოდ არ გამოიყენება, ხოლო 28%-ს გაუჭირდა პასუხის გაცემა.

ცხრილი #4. თვლით თუ არა, რომ 2013 წლის მონაცემებით საქართველოში წამება		
1.	არ გამოიყენება	50%
2.	გამოიყენება ეპიზოდურად	10%
3.	გამოიყენება სისტემატურად	12%
4.	მიჭირს პასუხის გაცემა	28%

თუმცა, მაღალი ოპტიმიზმის მიუხედავად (იხ. ცხრილი #5) რესპონდენტების 62% ეთანხმება მოსაზრებას, რომ სამართალდამცავი ორგანოების მუშაკების ძალადობისგან მოქალაქეთა რეალური დაცვისათვის ქვეყანაში აუცილებელია სპეციალური ზომების მიღება, 15% აღნიშნულს საჭიროდ არ მიიჩნევს, 23% -ს კი არ აქვს ჩამოყალიბებული პოზიცია.

ცხრილი #5. ეთანხმებით თუ არა, რომ სამართალდამცავი ორგანოების მუშაკების

ძალადობისგან მოქალაქეთა რეალური დაცვისათვის ქვეყანაში აუცილებელია სპეციალური ზომების მიღება:		
1.	ვეთანხმები	62%
2.	არ ვეთანხმები	15%
3.	მიჭირს პასუხის გაცემა	23%

ამავდროულად, რესპონდენტები აცნობიერებენ (ცხრილი #6), რომ წამების წინააღმდეგ სპეციალური ზომების მიღებამ სამართალდამცავ ორგანოებს შეიძლება ხელი შეუშალოს დანაშაულის ეფექტიან გამოძიებაში. ამ მოსაზრებას ეთანხმება გამოკითხულთა 35%, არ ეთანხმება 44%, ხოლო 26%-ს არ აქვს პასუხი.

გამოკითხვის შედეგები მეტყველებენ, რომ მიუხედავად სამართალდამცავების მუშაობის ეფექტიანობის შესაძლო შემცირებისა, რესპონდენტებისთვის ძირითადად მიუღებელია ადამიანის უფლებების დარღვევა და დანაშაულის წამება აღიარების მიღების ან სხვა დანაშაულის გახსნის მიზნით.

ცხრილი #6. წამების წინააღმდეგ სპეციალური ზომების მიღებამ შეიძლება ხელი შეუშალოს სამართალდამცავ ორგანოებს დანაშაულის ეფექტიან გამოძიებაში:		
1.	ვეთანხმები	35%
2.	არ ვეთანხმები	44%
3.	მიჭირს პასუხის გაცემა	26%

შეკითხვაზე (იხ. ცხრილი #7) „თვლით თუ არა, რომ თქვენ, თქვენს ახლობლებს, მეგობრებსა და ნათესავებს შეიძლება დასჭირდეთ წამებისაგან რეალური დაცვა?“, მხოლოდ 21% -მა განაცხადა, რომ ეს სავსებით შესაძლებელია, 29%-ს ეს ნაკლებად შესაძლებლად მიაჩნია, 31% გამოორიცხავს მსგავს შესაძლებლობას, ხოლო 19-მა პროცენტმა შეკითხვას არ უპასუხა.

ცხრილი #7. „თვლით თუ არა, რომ თქვენ, თქვენს ახლობლებს, მეგობრებსა და ნათესავებს შეიძლება დასჭირდეთ წამებისაგან რეალური დაცვა?“		
1.	ეს გამორიცხულია	31%
2.	ნაკლებად შესაძლებელია	29%
3.	სავსებით შესაძლებელია	21%
4.	მიჭირს პასუხის გაცემა	19%

2012 წლის საპარლამენტო არჩევნების შემდეგ წამების პრობლემის გაშუქების ინტენსივობასთან დაკავშირებით, რესპონდენტთა პასუხები შემდეგნაირად გადანაწილდა (იხ. ცხრილი 8):

ცხრილი #8. თვლით თუ არა, რომ 2012წ საპარლამენტო არჩევნების შემდეგ წამების პრობლემა მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში შუქდება:		
1.	ძალიან ხშირად	44%
2.	საჭირო მოცულობით	31%
3.	არასათანადოდ	14%
4.	მიჭირს პასუხის გაცემა	11%

ანუ, შეკითხვაზე, თუ რამდენად ხშირად შუქდება წამების პრობლემა მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში, გამოკითხულთა 44%-მა უპასუხა, რომ - ძალიან ხშირად, 35%-მა აღნიშნა, რომ - საკმარისად. 14%-ის აზრით - არასათანადოდ, 11-მა პროცენტმა კი შეკითხვას პასუხი არ გასცა. შეიძლება აღინიშნოს, რომ მიღებული მონაცემები მეტყველებს მედიის თავისუფლებაზე და, ზოგადად, დემოკრატიზაციის მაღალ დონეზე ქვეყანაში.

უნდა ითქვას, რომ პრესასა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებებში წამების ცნება ან სახელმწიფო სტრუქტურების ზოგიერთი ქმედება წინასწარგანზრახვით ან მის გარეშე მახინჯდება. ასე, მაგალითად, 2010 წლის აპრილში კენედის ჰარვარდის სკოლის მიერ ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, რომ ისეთმა მედიაცენტრებმა, როგორც „ნიუ იორკ თაიმსი“ და „ლოს ანჯელეს თაიმსია“, შეწყვიტეს ტერმინ „წამების“ გამოყენება მსხვერპლის თავის წყალში ჩადირვასთან დაკავშირებით (waterboarding), რომელსაც ამერიკის შეერთებული შტატების მთავრობა მიმართავდა 2008-2010წლებში. [4]

პარალელურად, გაირკვა, რომ პრესა იგივე ქმედებას თვალდაუხამხამებლად უწოდებდა წამებას, თუ მას სხვა ქვეყნების ძალოვანი სტრუქტურების წარმომადგენლები მიმართავდნენ.[3] აღნიშნული კვლევა ანალოგიური გახლდათ კომპანია მანუფაქტურინგ კონსენტის (*Manufacturing Consent The Political Economy of the Mass Media*)[6] მიერ ჩატარებული კვლევისა ტერმინ „გენოციდის“ გამოყენებასთან დაკავშირებით, იმისდამიხედვით, მეგობრული თუ მტრული სახელმწიფოების ქმედებას ასახავდა ის.[5]

ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში მედია სახელმწიფო კონტროლს ექვემდებარება და ინფორმაცია წამების ფაქტებზე სახელმწიფო სტრუქტურების მონაწილეობით პრაქტიკულად არ შუქდება. პრეზიდენტ სააკაშვილის ხელისუფლებაც ცდილობდა, მაქსიმალურად შეეზღუდა თავისუფალი მედიის საქმიანობა, განსაკუთრებით ძალოვანი სტრუქტურების საქმიანობის გაშუქების კუთხით.

საინტერესოდ მიგვაჩნია პასუხი შეკითხვაზე „უნდა შეიცვალოს თუ არა პასუხისგების სიმძიმე წამების მიყენების გამო?“ (იხ. ცხრილი #9). მიუხედავად იმისა, რომ ახალი ხელისუფლება სისხლისსამართლის კანონმდებლობასა და პრაქტიკაში დეკრიმინალიზაციის პოლიტიკას ატარებს, რესპონდენტთა 35% თვლის, რომ პასუხისაგების სიმძიმე ზოგადად უნდა გამკაცრდეს, 27%-ის აზრით, სასჯელი ზოგიერთ შემთხვევაში უნდა გამკაცრდეს, ზოგიერთ შემთხვევაში კი შემსუბუქდეს, 10% მიიჩნევს, რომ იგივე უნდა დარჩეს,

16%-ს უჭირს პასუხის გაცემა და მხოლოდ 12%-ია შემცირების მომხრე. შედეგები გვიჩვენებს, რომ რესპონდენტები წამებას (მათ შორის, პატიმრებისას) სრულიად მიუღებელ მოვლენად თვლიან და მათი 62% სასჯელის კიდევ უფრო მეტად გამკაცრებას ემხრობა.

ასაკობრივი ჯგუფების მიხედვით, სასჯელის მაქსიმალურ გამკაცრებას მხარს უჭერენ უფროსი (50-64 წლამდე) და 65 წელზე მეტი ასაკის მქონე პირთა ჯგუფების წარმომადგენლები, თუმცა, ახალგაზრდა ასაკობრივ ჯგუფშიც (24-29 წლამდე) მკაცრი პოლიტიკის გატარების მომხრე 55%-ზე მეტი რესპონდენტია. გენდერულ ჭრილში მკაცრი მიდგომების მომხრეთა რაოდენობა პრაქტიკულად თანაბარია: 54% მამაკაცი და 46%-ქალბატონი.

ცხრილი #9. უნდა შეიცვალოს თუ არა პასუხისმგებების სიმძიმე წამების მიყენების გამო?		
1.	ზოგადად უნდა გამკაცრდეს	35%
2.	ზოგიერთ შემთხვევაში გამკაცრდეს, ზოგიერთ შემთხვევაში კი შემსუბუქდეს	27%
3.	დარჩეს, როგორცაა	10%
4.	ზოგადად შემსუბუქდეს	12%
5.	მიჭირს პასუხის გაცემა	16%

კითხვაზე “თვლით თუ არა რომ საზოგადოების პრობლემების გადაჭრისათვის საჭიროა უფრო ქმედითი ღონისძიებების გატარება ასოციალური და კრიმინალური პირებისაგან მის გასათავისუფლებლად” (იხ. ცხრილი#10), რესპონდენტთა 56% პასუხობს, რომ საჭიროა; 25%-ის აზრით - არ არის საჭირო, 19% -ს კი პასუხის გაცემა უჭირს. მკაცრი ზომების მომხრეთა შორის გამოირჩევენ უფროსი ასაკობრივი ჯგუფების (30-49 და 50-64) წარმომადგენლები, მეტად ლიბერალურები არიან ახალგაზრდები. გენდერულ ჭრილში ქმედითი ღონისძიებების გატარების მომხრეთა შორის მამაკაცი 59%-ია; ქალბატონი - 41%.

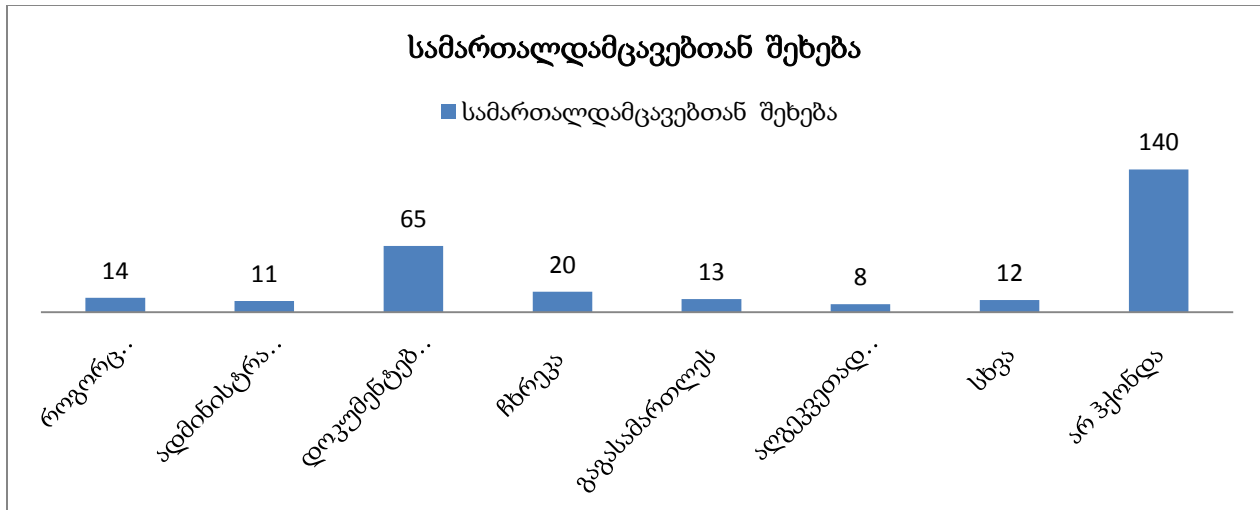
როგორც ვხედავთ, რესპონდენტთა პასუხებმა გამოავლინეს საზოგადოების კონსერვატული განწყობები, რომლებიც „მკაცრი ხელის“ პოლიტიკასა და მკაცრი სასჯელების შენარჩუნებაზეა ორიენტირებული.

ცხრილი #10. თვლით თუ არა რომ ჩვენი საზოგადოების პრობლემების გადაჭრისათვის აუცილებელია უფრო ქმედითი ღონისძიებების გატარება ასოციალური და კრიმინალური პირებისაგან მის გასათავისუფლებლად:		
1.	საჭიროა	56%
2.	არ არის საჭირო	25%
3.	მიჭირს პასუხის გაცემა	19%

ანკეტირების ერთ-ერთი მიზანი პრობლემებში საზოგადოების ჩართულობის კვლევა იყო. გამოკითხვამ აჩვენა, რომ (იხ. ცხრილი#11) რესპონდენტთა თითქმის ნახევარს (46%) უკანასკნელი 5 წლის (2012 წლის ჩათვლით) განმავლობაში პოლიციასთან ურთიერთობა არ ჰქონია. მათ შორის, ვისაც ჰქონდა ეს ურთიერთობა, ლოგიკურია, რომ ყველაზე მეტი არიან ის გამოკითხულები (21%), რომლებსაც საპატრულო პოლიციამ დოკუმენტები შეუმოწმა ან გზებზე გააკონტროლა. ამ კუთხით გათვალისწინებულ უნდა იქნას, რომ საგზაო-სატრანსპორტო დარღვევების მნიშვნელოვანი ნაწილი ფიქსირდება ავტომატურად (ვიდეოკონტროლის კამერებით), ამიტომ პოლიციასთან პირდაპირი კონტაქტების რაოდენობა შემცირებულია და ეს ტენდენცია გრძელდება. გამოკითხულთა 11% გაჩხრიკეს ან დააკავეს. ეს საკმაოდ მაღალი მაჩვენებელია, თუ გავითვალისწინებთ, რომ საქართველოს მოსახლეობის მაჩვენებელი სულ 4.5 მილიონია 14 წლამდე ასაკის პირების ჩათვლით. გამოკითხულთა 5% გასამართლებულია, ხოლო 3%-ს სასამართლოს გადაწყვეტილებით თავისუფლება აღეკვეთა. გამოკითხულთა 5-მა პროცენტმა აღნიშნა, რომ ჰქონდა დაზარალებულის ან მოწმის სტატუსი სისხლის სამართლის საქმეში. ზემოთ მოყვანილი მონაცემები შეიძლება არ ემთხვეოდეს აბსოლუტურ მაჩვენებლებს, მაგრამ მიუთითებენ განსაზღვრულ ტენდენციებზე.

ცხრილი #11. გასული 5 წლის განმავლობაში (2012 წლის ჩათვლით) გქონიათ თუ არა შეხება სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლებთან? კერძოდ:		რაოდენობა	%
1.	როგორც დაზარალებულს ან მოწმეს სისხლის სამართლის საქმეში	14	5%
2.	ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის გამო	11	4%
3.	შეგიმოწმეს დოკუმენტები ან პატრულის მხრიდან თქვენ მიმართ გზებზე კონტროლი განხორციელდა	65	21%
4.	გაჩხრიკეს ან დააკავეს	35	11%
5.	გაგასამართლეს	13	5%
6.	აღეკვეთათ თავისუფლება სასამართლოს გადაწყვეტილებით	8	3%
7.	სხვა	12	4%
8.	არ გქონდათ	140	46%

თვალსაჩინოებისთვის ასევე იხ.: გრაფიკი #1

კვლევის ფარგლებში ასევე გამოიკვეთა, რომ (იხ. ცხრილი #12) რესპონდენტთა უმრავლესობას არ ჰქონია რაიმე კონფლიქტი სამართალდამცავ ორგანოებთან. მათ შორის, ვისაც რაიმე შეხება ჰქონდა პოლიციასთან უკანასკნელი 5 წლის განმავლობაში, 19%-ს ჰქონდა ერთჯერადი კონფლიქტი, 5%-ს - არაერთჯერადი, 4%-ს - მრავალჯერადი ხოლო 16-მა პროცენტმა უარი თქვა პასუხის გაცემაზე. უნდა აღინიშნოს, რომ პოლიციასთან კონფლიქტი საქართველოში საკმაოდ გავრცელებულია და უფრო ხშირად ცხელი პოლემიკის და პასიური დაუმორჩილებლობის ხასიათს ატარებს.

ცხრილი #12. გასული 5 წლის განმავლობაში (2012 წლის ჩათვლით) რამდენად ხშირად გქონიათ კონფლიქტური სიტუაცია სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლებთან?		
1.	არცერთხელ	56%
2.	ერთხელ	19%
3.	რამოდენიმეჯერ	5%
4.	ხშირად	4%
5.	ვერ გიპასუხებთ	16%

კითხვაზე “გასული 5 წლის განმავლობაში (2012 წლის ჩათვლით) სამართალდამცავი ორგანოების მხრიდან წაწყდომიხართ თუ არა რეალურ ძალადობას ან ძალადობის მუქარას” (იხ. ცხრილი #13), რესპონდენტების 46-მა პროცენტმა განაცხადა, რომ არ წაწყდომია ძალადობასა და ძალადობის მუქარას პოლიციის მხრიდან, 25-მა პროცენტმა დაადასტურა, რომ წაწყდომია ერთჯერადად, ხოლო 13-მა პროცენტმა აღნიშნა, რომ ხშირად ჰქონია კონფლიქტი მათთან. პასუხის გაცემისგან თავი გამოკითხულთა 16-მა პროცენტმა შეიკავა. მოსახლეობასთან პოლიციის კონფლიქტის მაღალი დონის გაანალიზების საფუძველზე შეიძლება ვიმსჯელოთ იმაზე, თუ რამდენად სერიოზული იყო სოციალური და პოლიტიკური დამაბულობა საქართველოში უკანასკნელი 5 წლის განმავლობაში და რამდენად პოლიტიზირებული იყო პოლიცია, რომელიც ხშირად იძულებული იყო უჩვეულო ფუქციები შეესრულებინა. სწორედ ამიტომ, 2007-2012 წლებში მოსახლეობა პოლიციას აღიქვამდა არა როგორც საზოგადოებრივი

წესრიგის დამცველ და დანაშაულის აღმკვეთ ორგანოს, არამედ, როგორც პრეზიდენტ მ. სააკაშვილის ძალაუფლების შესანარჩუნებლად მოფუნქციონირე რეპრესიულ ორგანოს.

ცხრილი #13. გასული 5 წლის განმავლობაში (2012 წლის ჩათვლით) სამართალდამცავი ორგანოების მხრიდან წაწყდომიხართ თუ არა რეალურ ძალადობას ან ძალადობის მუქარას?		
1.	არცერთხელ	46%
2.	ერთხელ	25%
3.	ხშირად	13%
4.	ვერ გიპასუხებთ	16%

შეკითხვაზე, თუ, რამდენად ხშირად ატარებდა პოლიციის მხრიდან ძალადობა უკანონო ან გაუმართლებელ ხასიათს (იხ. ცხრილი #14), რესპონდენტების 51%-მა მიუთითა, რომ - ერთხელ მაინც, 8%-მა განაცხადა, რომ - რამოდენიმეჯერ, 29%-მა არ უპასუხა დასმულ შეკითხვას და მხოლოდ 12%-მა აღიარა, რომ ასეთ გამოვლინებას ადგილი არ ჰქონია.

ცხრილი #14. გასული 5 წლის განმავლობაში (2012 წლის ჩათვლით) რამდენად ხშირად ატარებდა ეს ძალადობა უკანონო ან გაუმართლებლად სასტიკ ხასიათს?		
1.	არცერთხელ	12%
2.	ერთხელ	51%
3.	რამოდენიმეჯერ	8%
4.	ვერ გიპასუხებთ	29%

შეკითხვაზე “გასული 5 წლის განმავლობაში (2012 წლის ჩათვლით) თქვენზე ზემოქმედების მოხდენის მიზნით რამდენად ხშირად იქნა გამოყენებული წამება მესამე პირის (ნათესავის, მეგობრის, კოლეგის) მიმართ?” (იხ. ცხრილი #15) რესპონდენტთა 16 %-მა უპასუხა, რომ მათზე ზემოქმედების მოხდენის მიზნით, მესამე პირი (ნათესავი, მეგობარი, კოლეგა) უწამებიათ. რამდენობის მიუხედავად, ეს მაჩვენებელი განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს, რადგან მიანიშნებს იმაზე, რომ თავისი მიზნების მისაღწევად სახელმწიფოს რეპრესიული აპარატი ან ამ აპარატის კერძო წარმომადგენლები, არ ერიდებოდნენ სრულიად უდანაშაულო პირების მიმართ არაადამიანულ მოპყრობას. ასეთ ფაქტებს, როგორც წესი, ადგილი აქვს ავტორიტარული რეჟიმის მქონე ქვეყნებში, სადაც სამართალდამცავი სისტემა რეპრესიული მანქანის ნაწილია.

ცხრილი #15. გასული 5 წლის განმავლობაში (2012 წლის ჩათვლით) თქვენზე ზემოქმედების მოხდენის მიზნით რამდენად ხშირად იქნა გამოყენებული წამება მესამე პირის (ნათესავის, მეგობრის, კოლეგის) მიმართ?		
1.	არცერთხელ	55%
2.	ერთხელ	16%
3.	რამოდენიმეჯერ	-
4.	ხშირად	-
5.	არ მაქვს პასუხი	29%

მიუხედავად იმისა, რომ ხელისუფლება ხშირად აკეთებდა განცხადებას სამართალდამცავი ორგანოების მაღალ რეიტინგსა და სამსახურებრივი მოვალეობების შესრულებისას მათ მაღალ ეთიკურ დონეზე, გამოკითხვამ აჩვენა (იხ. ცხრილი #16), რომ გასული 5 წლის განმავლობაში (2012 წლის ჩათვლით), რესპონდენტთა 34% სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლების მხრიდან წაწყდომია უწყურადღებობასა და შეურაცხყოფას და 38% - უყურადღებობას და მათი განცხადებებისა თუ ჩივილის უხეშ იგნორირებას. ზემოთ აღნიშნული ქმედებები, სულ ცოტა, გულგრილობის ან/და ძალაუფლების გადამეტების გამოხატულებაა, რაც, დაუსჯელობის შემთხვევაში, ხელს შეუწყობს კრიმინალურ ძალადობას/წამებას მოქალაქეების მიმართ ან მათი უფლებების აბუჩად აგდებას.

ცხრილი #16. წამების გარდა, გასული 5 წლის განმავლობაში (2012 წლის ჩათვლით), რამდენად ხშირად წაწყდომიხართ სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლების მხრიდან შემდეგ ქმედებებს?	არცერთ ხელ	ერთხელ	რამოდენიმე ჯერ	არ მაქვს პასუხი
უწყურადღებობას, შეურაცხყოფას	51%	32%	2%	15%
უყურადღებობას და თქვენი განცხადებებისა თუ ჩივილის უხეშ იგნორირებას	42%	35%	3%	10%

წამების მსხვერპლი ყოფილი პატიმრების გამოკითხვის შედეგები (კითხვარი B)

სტატის ავტორის მიერ ასევე გამოკითხულ იქნა 2012 წლის ოქტომბრამდე პატიმრობაში მყოფი 100 პირი, მათ შორის წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის მსხვერპლი. პენიტენციურ დაწესებულებებში ძალადობით დაზარალებულთა უმრავლესობა ვადამდე იქნა გათავისუფლებული, რესპონდენტთა ნაწილმა კი პოლიტიკური პატიმრის სტატუსი მიიღო.

პატიმართა წამებისათვის გამოყენებულ მეთოდებს შორის შეიძლება გამოვყოთ პირდაპირი ძალადობა, რომელსაც, როგორც წესი, უფრო ხშირად ვხვდებით და საბჭოთა ციხეებისა და ბანაკების ტრადიციის გადმონაშთს წარმოადგენს. გამოკითხვის შედეგების თანახმად (იხ. ცხრილი #17), რესპონდენტთა 29% (ჯამში) მიუთითებს, რომ მის მიმართ გამოიყენეს მოხრჩობა, 79% ადასტურებს ცემას, დენით წამებას - 17%, ჩამოკიდებას - 12%, წყალში ჩაძირვას - 8%, დამწვრობის მიყენებას - 5% და ა.შ. პირდაპირი ძალადობის გარდა, ფართოდ გამოიყენებოდა პატიმართათვის აუტანელი პირობების შექმნა, რისი შენიღბვაც იოლი იყო საპატიმროს შინაგანაწესის დამრღვევი პატიმრების დასჯისათვის კანონით დაშვებული ზომებით. ამისათვის მათ ამყოფებდნენ ცივ შენობებში ან ანტისანიტარულ პირობებში, მიმართავდნენ ნერვულ სისტემაზე ზემოქმედებას შიშისმომგვრელი ან გამაყრუებელი ბგერებით, ძლიერი შუქით; ამყოფებდნენ იძულებით პოზაში, რისთვისაც მიმართავდნენ დაჭიმვას, ხელბორკილით დაბმას და მსგ., ემუქრებოდნენ იარაღით (11%).

ცხრილი #17. რამდენად ხშირად გამოუყენებიათ თქვენ მიმართ ძალადობის ქვემოთ ჩამოთვლილი ფორმები გასული 5 წლის განმავლობაში (2012 წლის ჩათვლით)?		არასდროს	ერთხელ	ბევრჯერ
1.	წამება მოხრჩობით	71%	25%	4%
2.	წამება აღკვეთით (ძილის, წყლის მიწოდების, საჭმლის მიწოდების, ბუნებრივი საჭიროების დაკმაყოფილების და მსგ.)	39%	45%	16%
3.	იძულებითი პოზაში ყოფნით (დაჭიმვით, ხელბორკილით დაბმით და მსგ.)	67%	21%	12%
4.	დაკიდებით, ხელების გადაგრეხვით, ჰაერში სროლით.	88%	8%	4%
5.	იარაღის დემონსტრირებით, მათ შორის დახვერცის იმიტაციით	89%	11%	-
6.	ელექტროდენით	83%	12%	5%
7.	ცემით	21%	54%	25%
8.	წყალში ჩაძირვით	92%	8%	-
9.	ნერვულ სისტემაზე ზემოქმედებით: შიშისმომგვრელი ან გამაყრუებელი ბგერებით, ძლიერი შუქით	46%	38%	16%
10.	ცივ შენობებში ან ანტისანიტარულ პირობებში ყოფნით	11%	44%	40%
11.	სხვა პირების (თანასაკნელების) გამოყენებით თქვენზე ძალადობის განხორციელების მიზნით.	56%	29%	15%
12.	დამწვრობის მიყენებით ცხელი საგნებით, მღუღარეთი, სიგარეტის ნაშვით	95%	5%	-
13.	სხვა (დააზუსტეთ)	79%	14%	7%

როგორც კვლევამ აჩვენა (იხ. ცხრილი #18), გამოკითხულთა თითქმის ნახევარი ფიზიკური ძალადობის გარდა ექვემდებარებოდა ძლიერ ფსიქოლოგიურ ზეწოლას, რომლის ატანაც ციხის პირობებში განსაკუთრებით მძიმეა, ვინაიდან პატიმრები ისედაც სტრესულ სიტუაციაში იმყოფებიან საკუთარი დაუცველობის გამო, ერთი მხრივ, სახელმწიფო სამართალდამცავი სისტემის წინაშე, მეორე მხრივ, კი სხვა პატიმრების მხრიდან ნეგატიური ზემოქმედების გამო, რომლებიც არაიშვიათად ასრულებდნენ ადმინისტრაციის ბრძანებას კონკრეტულ პირზე ზეწოლის განხორციელების თაობაზე.

ცხრილი #18. ფიზიკური ძალადობის გარდა, უკანასკნელი 5 წლის განმავლობაში განუხორციელებიათ თუ არა თქვენზე ფსიქოლოგიური ზეწოლა მუქარის გამოყენებით თქვენი ახლობლის ან პირადად თქვენ მიმართ?		
1.	არცერთხელ	39%
2.	ერთხელ	44%
3.	რამოდენიმეჯერ	2%
4.	არ მაქვს პასუხი	15%

საინტერესოდ გვეჩვენება ფიზიკური ძალადობის/ წამების მიზეზების ანალიზი (იხ. ცხრილი #19.) რესპონდენტთა 56%-თვის უფრო ხშირად აღნიშნული მიზეზია: ბრალის აღიარება, საკუთარი თავის ან სხვა პირების წინააღმდეგ ჩვენების მიცემა, ან პირიქით, ჩვენებაზე უარის თქმა, გამოკითხულთა 54%-თვის - გამოძალვა, ფულის ან ქონების ძალით წართმევა, 36%-მა კი ვერ შეძლო დაესახელებინა რაიმე მოტივი, რამაც ის ძალადობის მსხვერპლად აქცია. აღსანიშნავია, რომ რესპონდენტების 25%-მა პირდაპირ მიუთითა, რომ ძალადობის მიზეზი საპროტესტო აქციებში, სამოქალაქო წინააღმდეგობაში მონაწილეობის იძულება იყო.

ცხრილი #19. რა მიზნით გამოიყენებოდა ფიზიკური ძალადობა თუ ფსიქოლოგიური ზეწოლა და რა სიხშირით?	არასდროს	ერთხელ ან რამდენჯერმე	მრავალჯერ
1. ბრალის აღიარების, საკუთარი თავის ან სხვა პირების წინააღმდეგ ჩვენების მიცემის, ან პირიქით, ჩვენებაზე უარის თქმის მიზნით	28%	56%	6%
2. პოლიტიკური, რასობრივი, რელიგიური აუტანლობის გამო	45%	30%	25%
3. შურისძიების მიზნით	53%	35%	12%
4. გამოძალვის, ფულის ან ქონების ძალით წართმევის მოტივით	33%	54%	13%
5. დაცინვისთვის	59%	29%	12%
6. საპროტესტო აქციებში, სამოქალაქო წინააღმდეგობაში მონაწილეობის იძულების მიზნით	67%	25%	8%
7. მოტივი თქვენთვის ამოუხსნელია	55%	36%	9%

დასკვნა

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება გაკეთდეს შემდეგი დასკვნები:

1. 2012 წლის ოქტომბრამდე თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში პატიმრებზე ძალადობა (მათი წამება) ატარებდა სისტემურ და მასობრივ ხასიათს;
2. პატიმართა უმრავლესობა ძალადობისა/წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის მსხვერპლად იქცა;
3. 2012-2013 წლების საპარლამენტო და საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ მოსახლეობის დამოკიდებულება სამართალდამცავი ორგანოების მიმართ გაუმჯობესდა.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Национальные механизмы предупреждения пыток на Южном Кавказе
<http://www.penalreform.org/wp-content/uploads/2013/06/south-caucasus-torture-russian-v8-web.pdf>
2. Istanbul Protocol. Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment
<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/training8Rev1en.pdf>
3. http://en.wikipedia.org/wiki/Propaganda_model#cite_
4. <http://shorensteincenter.org/research-publications/>
5. http://en.wikipedia.org/wiki/Manufacturing_Consent:_The_Political_Economy_of_the_Mass_Media
6. Jump up to:^{a b c} [Torture at Times: Waterboarding in the Media](#)
7. Crime Victimization and Security Research in Georgia. Results of Sociological Survey 2010- 2012 GORBI International